

Traducere: Magda Zucker

Femeile ca Lideri

Shemot 5781

Pericopa acestei săptămâni ar fi putut fi intitulată “Nașterea unui lider.” Îl vedem pe Moshe, adoptat de fiica lui Faraon, crescând ca un prinț al Egiptului. Îl observăm ca tânăr, realizând pentru prima dată implicațiile adevăratei sale identități. El este, și știe acest lucru, membru al unui popor captiv, aflat în suferință: “crescând mare, a ieșit pe la frații săi și a fost martor la muncile lor grele. A văzut pe un egiptean care bătea pe un evreu, unul dintre frații lui.” (Ex. 2:10).

El intervine – acționează: semnul unui adevărat lider. Îl vedem intervenind de trei ori, de două ori în Egipt și o dată în Midian, pentru a-i salva pe cei care erau victime ale violenței. Suntem apoi martori ai măreței scene a tufișului arzând, unde Dumnezeu îl cheamă pentru a-și conduce poporul spre libertate. Moshe ezită de patru ori, până când Dumnezeu se enervează, iar Moshe realizează că nu are nicio alternativă. Aceasta este povestea clasică a originii unui erou.

Însă aceasta este doar povestea de la suprafață. Tora este o carte profundă și subtilă și nu întotdeauna mesajul său este cel de suprafață. Mai în profunzime avem o poveste remarcabilă, nu despre un erou, ci despre șase eroine, șase femei curajoase fără de care nu ar fi existat un Moshe.

Prima dintre ele este Iohevet, soția lui Amram și mama celor trei care au devenit marii lideri ai Israeliților: Miriam, Aaron și Moshe. Iohevet a fost cea care, în apogeul persecuțiilor egiptene a avut curajul să aibă un copil, să îl acundă timp de trei luni și apoi să pună la cale un plan pentru a-i da o șansă de a fi salvat. Știm prea puține despre Iohevet. În prima sa

apariție în Tora nu ni se spune numele ei. Însă, citind povestea, nu avem nicio îndoială cu privire la vitejia și inventivitatea ei. Nu este un accident că toți copiii săi au devenit lideri.

Cea de-a doua este Miriam, fiica lui Iohevet și sora mai mare a lui Moshe. Ea a fost cea care a vegheat asupra copilașului în coșulețul care plutea pe râu și tot ea a fost cea care i-a dat fiicei Faraonului sugestia ca cel mic să fie alăptat de cineva dintre ai săi. Textul biblic înfățișează o imagine a tinerei Miriam ca o persoană neobișnuit de neînfricăță și cu prezență de spirit ieșită din comun. Tradiția rabinică merge chiar mai departe. Într-un Midrash remarcabil, citim cum, aflând despre decretul ca fiecare bebeluș băiat evreu să fie înecat în râu, Amram îi îndrumă pe toți Israeliții să divorțeze de soțiile lor pentru a nu mai avea copii. El avea logica de partea lui. Putea fi oare corect să aducă copii pe lume dacă exista o șansă de cincizeci la sută că vor fi uciși la naștere? Totuși, tânara sa fiică Miriam, ne spune tradiția, l-a muștrat și l-a covins să se răzgândească. “Decretul tău”, a spus ea, “este mai rău decât cel al Faraonului. Al lui afectează doar băieții; al tău îi afectează pe toți. Al lui privează copiii de la a trăi în această lume; al tău și îi privează și de viața în Lumea de Apoi.” Amram a cedat și, ca rezultat, s-a născut Moshe.¹ Implicația este clară, Miriam avea mai multă credință decât tatăl ei.

Cea de-a treia, respectiv a patra, erau cele două moașe Șifra și Pua, care au combătut prima tentativă a Faraonului la genocid. Deși li s-a ordonat să ucidă toți băieții Israeliți la naștere, ele “s-au temut de Dumnezeu și n-au făcut ce le poruncise împăratul Egiptului: ci au lăsat pe copiii de parte bărbătească să trăiască.” (Ex. 1:17). Chemate și acuzate de nesupunere, ele au inventat o poveste pe care i-au servit-o Faraonului: femeile evreice, au spus ele, sunt viguroase și nasc înainte ca noi să ajungem la ele. Ele au scăpat de pedeapsă și au reușit să salveze multe vieți.

Această poveste este semnificativă deoarece este prima situație înregistrată a uneia dintre cele mai mari contribuții ale iudaismului la civilizație: ideea că există limite morale ale puterii. Există instrucțiuni care nu ar trebui urmate. Există crime împotriva umanității care nu pot fi scuzate, pretinzând că “eu doar urmam ordinele.” Acest concept, cunoscut la scară largă ca “nesupunere civică” este de obicei atribuit scriitorului american al secolului nouăsprezece Henry David Thoreau, și a intrat în conștiința colectivă după Holocaust și procesul de la Nuremberg. Adevărata sa origine este însă, cu mii de ani în urmă și are la bază acțiunile a două femei Șifra și Pua. Prin curajul lor au câștigat un loc de frunte între eroii morali ai istoriei, învățându-ne cum conștiința primează asupra conformării, legea dreptății, asupra legii unui ținut.²

Cea de-a cincea este Țipora, soția lui Moshe. Fiică a unui preot midianit, ea era totuși hotărâtă să-l însoțească pe Moshe în misiunea sa în Egipt, în ciuda faptului că nu avea niciun motiv să își riște viața într-o astfel de inițiativă periculoasă. Într-un pasaj foarte enigmatic, vedem că ea este cea care i-a salvat viața lui Moshe realizând circumcizia fiului lor (Ex. 4: 24-

¹ Shemot Rabbah 1:13.

² Există de asemenea o tradiție midrashică care spune că Șifra și Pua erau ale nume date lui Iohevet și Miriam (Sotah 11b). Privindu-le ca persoane diferite urmez interpretarea dată de Abarbanel și Luzzatto.

26). Impresia pe care ne-o lasă este că e o persoană cu o determinare monumentală care, la un moment crucial, înțelege chiar mai bine decât Moshe însuși care sunt cerințele lui Dumnezeu.

Am păstrat-o pentru final pe cea mai neașteptată dintre toate: fiica Faraonului. Ea a fost cea care a avut curajul de a salva un bebeluș israelit și a-l crește ca și cum ar fi al său chiar în palatul în care tatăl ei punea la cale distrugerea poporului israelit. Putem să ne imaginăm o fiică a lui Hitler, sau Eichmann, sau Stalin, făcând același lucru? Ceva este eroic și totodată grațios la acest personaj abia schițat, femeia care i-a dat lui Moshe numele său.

Cine era ea? Tora nu ne menționează numele său. Totuși, prima carte a Cronicilor (4:18) face referire la o fiică a Faraonului numită Bitia, iar ea este cea pe care înțelepții au identificat-o ca fiind femeia care l-a salvat pe Moshe. Numele Bitia (citit uneori ca Batia) înseamnă “fiica lui Dumnezeu”. De aici, înțelepții au dedus una dintre cele mai uimitoare lecții:

Cel Sfânt, binecuvântat fie El, i-a spus: “Moshe nu era fiul tău, totuși tu l-ai numit fiul tău. Tu nu esti fiica Mea, însă te voi numi fiica Mea.”³

Ei au adăugat că ea a fost una dintre foarte puținele persoane (tradiția enumeră nouă) care a fost atât de dreaptă încât a intrat în Paradis încă din timpul vieții.⁴

Așadar, la suprafață, pericopa Shemot este despre inițierea în leadership a unui bărbat remarcabil, însă ascunsă sub această suprafață este o altă poveste a șase femei extraordinare fără de care Moshe nu ar fi existat. Ele aparțin unei lungi tradiții de femei puternice pe parcursul istoriei evreiești, de la Debora, Hana, Rut și Ester în Tanach până la figuri religioase mai moderne ca Sarah Schenirer și Nechama Leibowitz sau seculare precum Anne Frank, Hannah Senesh și Golda Meir.

Cum se face atunci că, deși femeile s-au remarcat atât de puternic ca lideri, ele au fost excluse de legea iudaică de la anumite roluri de conducere? Dacă privim cu atenție, vom observa că istoric femeile au fost excluse din două sfere. Una dintre ele era “coroana preoției”, care a revenit lui Aaron și fiilor săi. Cealaltă era “coroana regală” care i-a revenit lui David și fiilor lui. Acestea erau două roluri constituite pe principiul succesiunii dinastiei. Totuși, de la cea de-a treia coroană – “coroana Torei” – femeile nu erau excluse. Au existat și profetese, nu doar profeți. Înțelepții au enumerat șapte dintre acestea (Megillah 14a). Au existat femei care erau mari cunoscătoare ale Torei mereu, din perioada Mishnaică (Beruriah, Ima Shalom) și până în zilele noastre.

În joc este o distincție mai generală. Rabbi Eliyahu Bakshi-Doron în Responsa sa, *Binyan Av*, diferențiază între autoritatea formală sau oficială (*samchut*) și leadershipul efectiv (*hanhagah*).⁵ Există persoane care au deținut poziții de autoritate – prim miniștri, președinți, CEO – care poate nu au fost deloc lideri. Poate că aveau puterea să îi forțeze pe

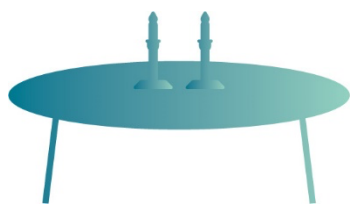
³ Vayikra Rabbah 1:3.

⁴ Derech Eretz Zuta 1

⁵ Rabbi Eliyahu Bakshi-Doron, *Responsa Binyan Av*, 2nd edn., no. 65.

oameni să facă ce spun, însă oamenii nu îi urmau. Nu trezeau admirația. Nu inspirau. Și pot exista lideri care nu dețin nicio poziție oficială, dar la care se apelează pentru sfaturi și care ne ajută ca modele. Ei nu au nicio putere, dar au o foarte mare influență. Profetesele Israelului se aflau în această categorie. De asemenea, acesta era frecvent și cazul *gedolei Israel*, marii înțelepți ai fiecărei generații. Nici Rashi și nici Rambam nu au avut nicio funcție oficială (unii susțin că Rambam a fost șef rabin al Egiptului, însă cei mai mulți spun că nu a fost așa, chiar dacă urmașii lui au fost). Acolo unde leadershipul depinde de calitățile personale – ceea ce Max Weber a numit “autoritatea carismatică” – și nu de poziție sau titlu, nu există nicio distincție între bărbați și femei.

Ioheved, Miriam, Șifra, Pua, Țipora and Batia au fost lideri nu datorită unei poziții formale pe care o ocupau (în cazul lui Batia ea a fost un lider *în ciuda* titlului său oficial de prințesă a Egiptului). Ele au fost lideri pentru că au avut curaj și conștiință. Au refuzat să fie intimidare de putere sau înfrânate de circumstanțe. Ele au fost adevăratele eroine ale Exodului. Curajul lor este o sursă de inspirație până în zilele noastre.

ÎNTREBĂRI ÎN JURUL MESEI DE SHABAT

1. Cum l-au influențat pe Moshe diferitele caracteristici demonstrate de fiecare dintre aceste femei pe măsură ce a avansat în poziția sa unică de leadership?
2. Care credeți că sunt limitele morale ale puterii?
3. Dintre toate poveștile din Tora, ce anume este unic la povestea lui Batia?